

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่จะศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ อย่างละเอียดถึงความเหมาะสมของความมุ่งหมาย เนื้อหา และเวลาที่กำหนดในหลักสูตร ปัญหาในเรื่องการเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการนำประโยชน์หรือผล ของความรู้ที่ได้รับจากภาควิชาไปใช้ในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และอุปสรรค ตลอดจน ความต้องการในการทำงาน แนวโน้มที่จะนำไปสู่ความสนใจในอาชีพบรรณารักษ์ เพื่อ รวบรวมข้อเสนอแนะต่าง ๆ เสนอต่อภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาวิชา บรรณารักษศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2513-2518 จำนวน 112 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ซึ่งมีลักษณะคำถามทั้งแบบเฉพาะ เจาะจงให้ตอบ และแบบเปิดโอกาสให้เลือกตอบโดยเสรี แบบสอบถามแบ่งเป็น 5 ตอน ครอบคลุมเนื้อหาสาระของขอบเขตที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์อย่างพอเพียง ผู้วิจัยได้ส่ง แบบสอบถามโดยทางไปรษณีย์ ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจากบัณฑิต 103 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 91.96 แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าร้อยละ มัชฌิมเลขคณิต ความเบี่ยงเบน- มาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) เพื่อเปรียบเทียบ ความแปรปรวนระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของความแตกต่างในด้านประโยชน์ของหลักสูตร ต่อการปฏิบัติงาน โดยใช้ F-test และเมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง- สถิติ ก็ทดสอบความแตกต่างของรายวิชาในด้านประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน โดยใช้อัตรา- ส่วนวิกฤติ (Critical Ratio) ทดสอบค่าที (t-test)

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

บัณฑิตส่วนใหญ่เป็นหญิง โสภ มีอายุปัจจุบันระหว่าง 20-25 ปี คิดเป็น ร้อยละ 57.28

2. การศึกษาในภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และการศึกษาอบรมหลังจากสำเร็จ การศึกษา

บัณฑิตมีอายุขณะเข้าศึกษาในภาควิชาใกล้เคียงกัน คือ มีอายุระหว่าง 15-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 92.23 บัณฑิตทุกคนสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์ ปัจจุบันมีบัณฑิตร้อยละ 5.83 กำลังศึกษาต่อในประเทศระดับ ปริญญาโทบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสาขาอื่น นอกจากนี้ยังมีบัณฑิตที่ได้รับการ อบรมและปฏิบัติงานบรรณารักษศาสตร์ แต่เป็นการอบรมปฏิบัติงานภายในประเทศเท่านั้น

3. การทำงาน

หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว บัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 95.15 ใ้ค้อออกไป ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำงานห้องสมุดตามภาคต่าง ๆ คือมากที่สุดร้อยละ 53.06 อยู่ในภาคกลางและน้อยที่สุดร้อยละ 7.14 ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อจำแนกตาม ประเภทห้องสมุดปรากฏว่า บัณฑิตจำนวนมากที่สุดร้อยละ 34.69 ทำงานในห้องสมุด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย รองลงมาร้อยละ 30.61 ทำงานในห้องสมุดโรงเรียน นอกนั้น บัณฑิตจะกระจายกันอยู่ในห้องสมุดประเภทอื่น เช่น ห้องสมุดเฉพาะ หอสมุดแห่งชาติ ศูนย์บริการเอกสารและมีจำนวนน้อยเพียงร้อยละ 6.13 ที่ประกอบอาชีพอื่นได้แก่พนักงาน ธนาคาร ตำรวจ แม่บ้าน หรือประกอบธุรกิจส่วนตัว

สำหรับตำแหน่งที่บัณฑิตออกไปทำงานมากที่สุดจัดตามลำดับที่สำคัญได้ดังนี้ เป็นบรรณารักษ์ อาจารย์ที่ปฏิบัติงานด้านห้องสมุด แต่ปัจจุบันการร้อยละของตำแหน่งต่าง ๆ

ลดลงไปบ้าง ตำแหน่งงานของบัณฑิตส่วนใหญ่เป็นตำแหน่งราชการ โดยทำงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการมากที่สุด รองลงมาสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งเมื่อแรกจบการศึกษาและปัจจุบัน แต่จะเห็นได้ว่าร้อยละของผู้ทำงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ร้อยละของผู้ทำงานสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยลดลง

จากการวิจัยพบว่าบัณฑิตเหล่านี้ ส่วนใหญ่ร้อยละ 27.51 มีประสบการณ์ในการทำงานโดยเฉลี่ยเพียงสองปีเท่านั้น

ในการปฏิบัติงานห้องสมุด บัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 72.45 ทำงานในหน้าที่จัด-หมู่หนังสือและทำบัตรรายการ รองลงมาร้อยละ 66.33 ทำงานด้านบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า ส่วนบัณฑิตที่ทำงานด้านบริการ จำ-รับ ร้อยละ 64.29 จัดเป็นอันดับที่ 3 แต่ยังมีบัณฑิตที่ประกอบอาชีพอื่นจะทำงานด้านการประชาสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่คือร้อยละ 83.33 งานที่มีผู้ทำน้อยที่สุดได้แก่ งานด้านโสตทัศนวัสดุ ซึ่งมีเพียงร้อยละ 11.23 เท่านั้น เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อจำแนกตามประเภทห้องสมุดจะเห็นได้ว่า บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเฉพาะ และศูนย์บริการเอกสารจะต้องทำงานหลายหน้าที่ แต่บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย หอสมุดแห่งชาติ จะทำงานห้องสมุดหน้าที่ใดหน้าที่หนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ในการปฏิบัติงานห้องสมุด บัณฑิตมักประสบปัญหาในระดับแตกต่างกันโดยเฉลี่ยแล้วบัณฑิตในห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเฉพาะ มีปัญหาเกี่ยวกับห้องสมุด เช่น อาคาร-สถานที่ หนังสือและวัสดุการอ่าน งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นหอสมุดแห่งชาติและศูนย์บริการเอกสาร ที่มีปัญหาปานกลางและน้อย

สำหรับปัญหาเกี่ยวกับการทำงานซึ่งได้แก่ การปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์กับผู้-บังคับบัญชา ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน สถานภาพการทำงาน ปริมาณงานของบัณฑิตที่ปฏิบัติ-งานในห้องสมุดโรงเรียน บัณฑิตเห็นว่ามีความปัญหาปานกลาง ในห้องสมุดวิทยาลัยและมหา-วิทยาลัย ห้องสมุดเฉพาะ หอสมุดแห่งชาติ ศูนย์บริการเอกสารมีปัญหาในระดับปานกลางและน้อย

เพื่อเป็นการส่งเสริมงานในหน้าที่และอาชีพบรรณารักษ์ บัณฑิตส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมพิเศษ โดยเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมต่าง ๆ สมาคมที่บัณฑิตจำนวนสูงสุดเป็นสมาชิกคือ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย รองลงมาคือสมาคมนักศึกษาเก่ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และคุรุสภา

แนวโน้มในการประกอบอาชีพของบัณฑิตส่วนใหญ่ จะมีอาชีพเป็นบรรณารักษ์ และอาจารย์ตามลำดับ แต่ในกรณีที่บัณฑิตสามารถเลือกงานได้ปรากฏว่าความตั้งใจของบัณฑิตยังคงเดิม คือต้องการประกอบอาชีพบรรณารักษ์มากที่สุด รองลงมาเป็นอาจารย์ และอาชีพที่บัณฑิตให้ความสนใจที่จะเลือกน้อยที่สุดคือ การประกอบอาชีพส่วนตัว

สำหรับเหตุผลที่บัณฑิตต้องการประกอบอาชีพบรรณารักษ์มาก เพราะมีความพอใจ และความถนัดในงานอาชีพนี้เป็นพิเศษ รองลงมาเห็นว่าอาชีพนี้มีโอกาสก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ

4. หลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์

บัณฑิตได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องหลักสูตรที่มีผลต่อการปฏิบัติงานไว้ดังนี้

1. ด้านความมุ่งหมาย บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเข้าใจความมุ่งหมายของหลักสูตรโดยทั่วไปเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความมุ่งหมายที่บัณฑิตมีความเข้าใจมากได้แก่ เข้าใจห้องสมุดในฐานะเป็นสถาบันของสังคม เข้าใจบทบาทของห้องสมุดในการพัฒนาประเทศ และความสามารถในการให้บริการค้นคว้า
2. ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการได้ความรู้ ความน่าสนใจ ความเข้าใจ ความเหมาะสมที่จะเป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและปานกลาง แต่เนื้อหาของหลักสูตรในค่านับประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน โดยสรุปบัณฑิตส่วนใหญ่เห็นว่ารายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานปานกลางและมาก สำหรับรายวิชาที่บัณฑิตในห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุด

วิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และห้องสมุดเฉพาะ เห็นว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งหมดวิชาบังคับ และหมวดวิชาเลือกได้แก่

หมวดวิชาบังคับ

ห้องสมุดโรงเรียน : บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดโรงเรียนจะเห็นประโยชน์ของวิชานี้มากกว่าห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ส่วนห้องสมุดเฉพาะ เห็นว่าเป็นประโยชน์น้อยที่สุด

โสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ในห้องสมุด : จะเป็นประโยชน์สำหรับบัณฑิตในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย มากกว่าบัณฑิตในห้องสมุดเฉพาะ

งานสำนักงานและงานสารบรรณของห้องสมุด : บัณฑิตในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เห็นว่าเป็นประโยชน์มากกว่าห้องสมุดเฉพาะ และห้องสมุดโรงเรียน

สัมมนาบรรณารักษศาสตร์ : ใช้ประโยชน์กับบัณฑิตที่ทำงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมากกว่าห้องสมุดโรงเรียน และห้องสมุดเฉพาะ

ปฏิบัติการห้องสมุด : บัณฑิตในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย เห็นว่าเป็นประโยชน์มากกว่าห้องสมุดเฉพาะ

บรรณารักษศาสตร์เบื้องต้น : เป็นประโยชน์สำหรับบัณฑิตในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมากกว่าห้องสมุดเฉพาะ

หมวดวิชาเลือก

หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน : เป็นประโยชน์สำหรับบัณฑิตในห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมากกว่าห้องสมุดเฉพาะ

วรรณกรรมทางมนุษยศาสตร์ : ใช้ประโยชน์ได้กับบัณฑิตในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมากกว่าห้องสมุดเฉพาะ

3. คำบรรยายวิชาและหน่วยกิตที่กำหนดในหลักสูตร บัณฑิตส่วนใหญ่เห็นว่ารายวิชาและหน่วยกิตที่กำหนดไว้เหมาะสมแล้ว รองลงมาเห็นว่าควรเพิ่มจำนวนวิชา

สำหรับวิชาการปฏิบัติการห้องสมุด สัมมนาบรรณารักษศาสตร์ บริการตอบคำถามและช่วย
การค้นคว้า การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ 1 บัณฑิตเห็นว่าควรที่จะเพิ่มจำนวนหน่วย-
กิตให้มากขึ้นกว่าเดิม

4. ด้านการสอน การใช้อุปกรณ์ และการประเมินผล บัณฑิตมีความเห็นว่า
อาจารย์ใช้วิธีสอนแบบบรรยาย และให้ทำงานค้นคว้ามาก ส่วนการสอนแบบอภิปราย
และให้ทำแบบฝึกหัดมีปานกลาง อุปกรณ์การสอนที่อาจารย์ใช้ในระดับปานกลางได้แก่
ของจริง เช่น บัตรรายการ หนังสือ ในการประเมินผลอาจารย์ทำการทดสอบภาคปฏิบัติ
ปานกลาง และออกข้อสอบเพื่อวัดหรือเน้นความเจริญรู้ด้านความจำ ความรู้ และความ-
เข้าใจมาก

5. ข้อเสนอแนะ

เกี่ยวกับความคิดเห็นที่บัณฑิตมีต่อภาควิชา โดยเฉลี่ยแล้วบัณฑิตต้องการ
ให้ภาควิชาจัดดำเนินการด้านต่าง ๆ ในระดับมาก ยกเว้นความต้องการให้เพิ่มการ
สอนวิชาการจัดหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ที่บัณฑิตมีความต้องการมากที่สุด

นอกจากนี้บัณฑิตยังต้องการให้ภาควิชาจัดกิจกรรมทางวิชาการด้านต่าง ๆ
โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน

อภิปรายผล

1. สถานภาพส่วนตัวและสถานภาพในการทำงานของบัณฑิตไม่มีความแตกต่าง
กันมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการสำรวจเป็น
ระยะสั้นและใกล้เคียงกัน ซึ่งนับเป็นระยะเริ่มแรกของภาควิชาที่มีการผลิตบรรณารักษ
ออกไปสนองความต้องการของสังคม เป็นการวัดประสิทธิภาพในการผลิตกำลังคนให้
บรรลุเป้าหมายที่ความต้องการของภาควิชา

2. เนื่องจากวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาชีพที่สามารถนำไปประกอบ
อาชีพได้โดยตรง ดังนั้นจากผลการวิจัยจึงพบว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากภาควิชา-

บรรณารักษศาสตร์ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นบรรณารักษ์ และอาจารย์ที่ทำงานค้ำห้อง-
สมุด (จากตารางที่ 7) นอกจากนี้ในการสำรวจความคิดเห็นของบัณฑิต ในกรณีที่บัณฑิต
สามารถเลือกงานได้ ปรากฏว่าบัณฑิตยังนิยมเลือกอาชีพบรรณารักษ์ และอาจารย์
(จากตารางที่ 14) ซึ่งตรงกับความเป็นจริง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ภาควิชาบรรณารักษ-
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายของภาควิชา
ในข้อที่ว่า เพื่อผลิตบัณฑิตที่มีคุณวุฒิชั้นปริญญา ที่สามารถประกอบอาชีพบรรณารักษ์ เพื่อ
สนองความต้องการของประเทศชาติในค้ำที่ขาดแคลนบรรณารักษ์

3. จากผลการวิจัยพบว่า การที่บัณฑิตออกไปประกอบอาชีพเกี่ยวกับการทำ-
งานห้องสมุด จะเห็นว่าบัณฑิตออกไปปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมาก
ที่สุด คือ ร้อยละ 34.69 (จากตารางที่ 6) นอกเหนือจากนั้นบัณฑิตจะทำงานในห้องสมุด
ประเภทต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดเฉพาะ หอสมุดแห่งชาติ เป็นต้น
แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่า ไม่มีบัณฑิตทำงานในห้องสมุดประชาชนเลย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า
ตำแหน่งบรรณารักษ์ของห้องสมุดประชาชนอาจขาดความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่และ
สิทธิอันพึงจะได้ จึงหาบรรณารักษ์ที่มีความรู้และประสบการณ์มาทำงานไม่ได้ทำให้เกิด
ปัญหาว่าห้องสมุดประชาชนมีจำนวนบรรณารักษ์ไม่เพียงพอ ซึ่งตรงกับงานวิจัยของอุบล
รอกเอี่ยม¹ ในปี พ.ศ. 2519 ได้ระบุปัญหาตอนหนึ่งของห้องสมุดประชาชนในค้ำ
ที่เกี่ยวกับบุคลากรไว้ว่า จำนวนบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนนอกจากจะมีจำนวนไม่เพียง-
พอกับจำนวนห้องสมุดแล้ว (บรรณารักษ์ 177 คน ต่อจำนวนห้องสมุดประชาชน 330 แห่ง)
บรรณารักษ์ยังมีคุณภาพต่ำ ทั้งนี้เพราะมีการกำหนดให้บรรณารักษ์มีตำแหน่งสูงสุดเพียง

¹อุบล รอกเอี่ยม, "การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุด
ประชาชนระดับจังหวัดสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย"
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านการศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ-
มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 39.

ข้าราชการชั้นจัตวา ดังนั้นบรรณารักษ์ที่ทำงานมานานและมีประสบการณ์ เมื่อไม่สามารถเลื่อนชั้นให้สูงขึ้นได้จึงลาออก ทำให้มีแต่บุคคลใหม่ซึ่งไม่เหมาะกับงานห้องสมุดประชาชนที่ต้องการคนที่มีคุณภาพสูง นอกจากนี้ยังไม่สามารถหาบุคคลเข้าบรรจุในห้องสมุดประชาชนบางแห่งที่มีอัตราบรรณารักษ์ว่างอยู่ ซึ่งอาจเป็นเพราะไม่มีความก้าวหน้าในการทำงานเท่าที่ควร

ถึงแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะตระหนักถึงว่าปัญหาข้างต้นเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข โดยประกาศให้ยกฐานะห้องสมุดประชาชนขึ้นเป็นสถานศึกษา และขอให้บรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชนมีตำแหน่งเป็นข้าราชการครู ทั้งนี้เพราะครูสภายังไม่ได้รับรอง ควบเหตุผลที่ว่าบรรณารักษ์มิได้ทำการสอนในโรงเรียนเช่นครู เพราะฉะนั้นจากผลการวิจัยสิ่งเหล่านี้ก็ยังคงเป็นปัญหาที่รอการแก้ไขจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่เช่นเดิม

4. จากการวิจัยพบว่าบัณฑิตที่ทำงานในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ประสบปัญหาเกี่ยวกับห้องสมุดในค่านอาคารสถานที่ หนังสือและวัสดุการอ่าน งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ โดยเฉลี่ยมากกว่าปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน เช่น การปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์กับชุมชน ปัญหา ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน สถานภาพการทำงาน ปริมาณงาน (จากตารางที่ 12) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการศึกษาระดับปริญญาตรีในประเทศไทยได้เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายและก้าวหน้าไปมาก ทำให้สถาบันต่าง ๆ ที่เปิดสอนได้ผลิตบรรณารักษ์วิชาชีพขึ้นมาสนองความต้องการของสังคม จึงมีส่วนช่วยให้ห้องสมุดต่าง ๆ ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และความเข้าใจเกี่ยวกับงานด้านบรรณารักษ์เข้ามาบริหารงาน จึงสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของการทำงานได้ ประกอบกับปัจจุบันผู้บริหารได้เริ่มมองเห็นความสำคัญของห้องสมุดและให้การสนับสนุนงานของห้องสมุดในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหนังสือและวัสดุการอ่าน งบประมาณ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนวัสดุครุภัณฑ์ จึงช่วยให้ปัญหาที่พึงจะเกิดขึ้นลดน้อยลง

5. นอกเหนือจากงานในหน้าที่แล้ว ยังปรากฏว่าบัณฑิตส่วนมากได้ร่วมกิจกรรมพิเศษ โดยสมัคร เป็นสมาชิกสมาคมหรือชมรมทางวิชาชีพต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาคม

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย ที่มีบัณฑิตเป็นสมาชิกมากที่สุด คือร้อยละ 42.86 (จากตารางที่ 13) ซึ่งตรงกับผลการวิจัยของชูติมา สัจจามันท์¹ ในปี พ.ศ. 2518 พบว่า บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสมาชิกของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ร้อยละ 36.67 แสดงให้เห็นว่าบัณฑิตให้ความสนใจในบทบาทของสถาบันทางวิชาชีพ และตื่นตัวต่อกิจกรรมทางวิชาการมาก ดังนั้นสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จึงควรที่จะเพิ่มบทบาทในด้านความร่วมมือกันที่จะพัฒนาวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ต่อไปในอนาคต ได้แก่ เป็นศูนย์กลางของวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์หรือเป็นกำลังสนับสนุนบรรณารักษศาสตร์ในด้านต่าง ๆ เช่น การคุ้มครองฐานะของบรรณารักษศาสตร์ให้เท่าเทียมกับอาชีพอื่น

6. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องหลักสูตรที่มีผลต่อการปฏิบัติงาน ปรากฏว่า บัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดประเภทต่าง ๆ ให้นำความรู้จากการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ไปใช้โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางและมาก แสดงว่าการจัดดำเนินงานของภาควิชาในด้านหลักสูตร อยู่ในขั้นดีพอสมควร ซึ่งรายวิชาในหมวดวิชาบังคับที่บัณฑิตนำไปใช้ได้มากที่สุดได้แก่ การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ 1 และ 2 บริการของห้องสมุด ปฏิบัติการห้องสมุด การเลือกวัสดุห้องสมุด การจัดบริการหนังสืออ้างอิงและบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า การจัดองค์การและการบริหารงานห้องสมุด ส่วนวิชาเลือกที่บัณฑิตนำไปใช้ได้มากที่สุดคือ วรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรมทางสังคมศาสตร์ และวรรณกรรมทางมนุษยศาสตร์ (จากตารางที่ 25) จะเห็นได้ว่าวิชาเหล่านี้ส่วนใหญ่ล้วนแต่เป็นวิชาในหมวดเทคนิคและหมวดบริการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ามีบัณฑิตจำนวนมากที่ทำหน้าที่ทางด้านเทคนิคและบริการ จึงสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้โดยตรง ส่วนบางวิชาที่นำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้น้อย อาจเป็นเพราะบางวิชาเป็นวิชาพื้นฐาน ซึ่งอาจไม่ใช่ประโยชน์โดยตรงแต่มีผลทางอ้อม หรืออาจเป็นวิชาที่ส่งเสริมการ

¹ชูติมา สัจจามันท์, "การสำรวจสถานภาพการทำงานของบัณฑิต (ปีการศึกษา 2502-2516) และมหาบัณฑิต (ปีการศึกษา 2507-2516) สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย," หน้า 115.

ปฏิบัติงาน และเน้นความรู้ความเข้าใจในเรื่องทั่ว ๆ ไปเท่านั้น นอกจากนี้หลักสูตร
ยังแบ่งเป็น ด้านความมุ่งหมาย ด้านความเหมาะสมของเนื้อหา ด้านรายวิชาและหน่วยกิต
ที่กำหนดในหลักสูตร ด้านการสอน การใช้อุปกรณ์การสอนและการประเมินผล

1) ด้านความมุ่งหมาย จากผลการวิจัยในตารางที่ 16 แสดงให้เห็นว่าบัณฑิต
มีความเข้าใจความมุ่งหมายของหลักสูตรดีพอสมควร แต่จากการสังเกตระดับค่าคะแนน-
เฉลี่ย ปรากฏว่าบัณฑิตมีความเข้าใจความมุ่งหมายของหลักสูตรในด้านที่เกี่ยวกับการ
ได้รับความรู้ทางวรรณกรรมวิทยาศาสตร์น้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในระยะแรกที่ภาค
วิชาวรรณกรรมศาสตร์จัดตั้งขึ้น มีกำลังอาจารย์ไม่เพียงพอ ดังนั้นหลักสูตรในระยะนั้นจึง
ไม่ได้กำหนดวิชาวรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์ไว้ แม้จะต่อมาภาควิชาได้แก้ไขปรับปรุง
หลักสูตรโดยจัดวิชาไว้แล้วในหลักสูตรแล้วก็ตาม ปรากฏว่ายังไม่ได้รับความนิยมนัก-
ศึกษาเท่าที่ควร ซึ่งอาจเป็นได้ในกรณีที่ว่าบัณฑิตส่วนใหญ่มีพื้นความรู้ทางด้านอักษรศาสตร์
ทำให้ความสนใจในวิชาการด้านวรรณกรรมวิทยาศาสตร์ลดน้อยลง เพราะฉะนั้นภาควิชา
ควรถือเป็นหน้าที่ในอันที่จะส่งเสริมและชักนำให้นักศึกษาเห็นความสำคัญของวิชานี้ ทั้งนี้
เพราะจากผลการวิจัยปรากฏว่าวิชานี้เป็นประโยชน์และมีความจำเป็นต่อการปฏิบัติงาน
ในห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย และห้องสมุดเฉพาะมาก (จากตารางที่ 25)

2) ด้านความเหมาะสมของเนื้อหา บัณฑิตได้รับความรู้ ความน่าสนใจ ความ-
เข้าใจในระดับมากและปานกลาง (จากตารางที่ 17-19) ซึ่งอาจหมายถึงว่าอาจารย์
ผู้สอนมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ได้ดีและมีประสิทธิภาพ แต่ในด้านที่เกี่ยวกับ
ความเหมาะสมที่จะเป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมดีแล้ว อย่างไรก็ตาม
ก็ยังมีบางวิชาที่มีความแตกต่างกันในด้านประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในห้องสมุด

วิชาโสตทัศนอุปกรณ์ในห้องสมุด วิชาบัณฑิตที่ปฏิบัติงานในห้องสมุดวิทยาลัย
และมหาวิทยาลัยใช้ประโยชน์ได้มากกว่าในห้องสมุดโรงเรียน แต่ในห้องสมุดเฉพาะ
ใช้ได้น้อยที่สุด

สัมมนาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตในหอสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากกว่าห้องสมุดเฉพาะและห้องสมุดโรงเรียน

หนังสือสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นประโยชน์กับบัณฑิตในหอสมุดโรงเรียน
มากกว่าในหอสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ส่วนในหอสมุดเฉพาะแทบไม่ใช้เลย

วรรณกรรมทางมนุษยศาสตร์ ใช้กับหอสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย
มากที่สุด ส่วนห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดเฉพาะใช้น้อย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าควรจะได้มีการปรับปรุงวิชาเหล่านี้ให้สอดคล้องและเป็น
ประโยชน์ตรงกับความต้องการของผู้เรียน ซึ่งอาจแก้ไขได้โดยการเพิ่มหรือคัดแปลง
เนื้อหาให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้กับห้องสมุดทุกประเภท แต่ในรายวิชาที่เป็นเรื่อง
เฉพาะเจาะจง เช่น วิชาหอสมุดโรงเรียน ก็ควรจะเปลี่ยนจากวิชาบังคับให้เป็นวิชา-
เลือก เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความต้องการของตนเอง

3. ด้านรายวิชาและหน่วยกิตที่กำหนดในหลักสูตร บัณฑิตเห็นว่าเหมาะสม
แล้ว แต่มีวิชาที่ควรเพิ่มหน่วยกิต ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวิชาที่มีความสำคัญต่อการจัดดำเนินงาน
ห้องสมุดมาก ได้แก่ วิชาปฏิบัติการห้องสมุด สัมมนาบรรณารักษศาสตร์ บริการหนังสือ
อ้างอิงและบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ
ซึ่งวิชาเหล่านี้เป็นวิชาที่ต้องฝึกภาคปฏิบัติมาก เพื่อเพิ่มประสบการณ์และความรู้ในการ
ปฏิบัติงาน จึงจำเป็นต้องใช้เวลาในการเรียนมาก

4. ด้านการสอน การใช้อุปกรณ์และการประเมินผล ภาควิชาควรจัดให้มี
การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ได้แก่ การสอน อาจารย์ควรหา
วิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ โดยให้มีความสัมพันธ์กันทั้งเนื้อหาและวิธีการ เช่น เมื่อสอน
เรื่องการจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ ผู้สอนอาจให้ความรู้ด้านทฤษฎีโดยการบรรยาย
แต่หลังจากนั้น ควรเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกภาคปฏิบัติในการทำบัตรรายการไปด้วย
เป็นต้น

เกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ภาคีวิศวกรส่งเสริมให้อาจารย์ใช้อุปกรณ์การสอนที่นอกเหนือจากที่เคยใช้ประจำ เช่น หนังสือ บัตรรายการ โดยการนำเครื่องโสตทัศน-วัสดุและอุปกรณ์มาช่วยในการสอนบ้าง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และพบเห็นในสิ่งที่ผู้สอนต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันมีการนำวิทยาการใหม่ ๆ เข้ามาใช้กับงานห้องสมุด ดังนั้นในการสอนอาจมีการนำเครื่องมือที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่มาประกอบการเรียนการสอนบ้าง เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน

สำหรับการประเมินผลการสอน ควรมีการทดสอบในด้านของความเข้าใจและความสามารถในการนำไปใช้ประโยชน์มากกว่าการทดสอบด้านความจำ ซึ่งเป็นการเหมาะสมอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะงานบรรณารักษะเป็นงานที่ต้องเข้าใจและปฏิบัติได้จริง มิใช่เป็นเพียงการเรียนรู้เท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อภาควิชาบรรณารักษศาสตร์

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในค่านต่าง ๆ ได้แก่ ความมุ่งหมาย เนื้อหาของหลักสูตร จำนวน-หน่วยกิตและรายวิชา การสอน การใช้อุปกรณ์และการประเมินผล ซึ่งผลการวิจัยได้ปรากฏชัดแจ้งคังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นเพื่อให้ภาควิชาจัดดำเนินงานค่านหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและตรงความต้องการของผู้เรียนยิ่งขึ้น จึงให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักสูตรคังนี้

1. เพื่อส่งเสริมให้ชาววรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์ เป็นที่สนใจของผู้เรียนและเป็นการสนองความมุ่งหมายของหลักสูตร ภาควิชาควรเน้นให้นักศึกษาเห็นความสำคัญและสนับสนุนให้นักศึกษาได้มีความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมในสาขาวิชานี้ ทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางค่านสังคม วิทยาศาสตร์ การเกษตรและอุตสาหกรรม เป็นไปอย่างกว้างขวาง ทำให้เอกสารในห้องสมุดนับวันจะเพิ่มมากขึ้น แต่บรรณารักษะ

จะค้นหาวิธีที่จะบริการ เอกสาร เพื่อให้สนองความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด ซึ่งการค้นคว้าในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะแสวงหาข้อมูลในสาขาวิชาที่แคบและเฉพาะเจาะจงลงไป ดังนั้นภาควิชาจึงควรจะหันเป้าหมายในการผลิตบรรณารักษ์ ให้มีความรู้แน่นหนักทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้รับกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิทยาศาสตร์ จนสามารถที่จะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการจัดและให้บริการ เอกสารได้ นอกเหนือจากวิชาวรรณกรรมทางวิทยาศาสตร์แล้ว ภาควิชาควรเพิ่มวิชาที่เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอีก 1 วิชา คือ วิชาที่ว่าด้วยระบบสารสนเทศ ซึ่งมีเนื้อหาครอบคลุมเกี่ยวกับการใช้ระบบอัตโนมัติในงานด้านเทคนิค และบริการของห้องสมุด

2. เนื้อหาของหลักสูตรส่วนใหญ่มีความเหมาะสมดีแล้ว แต่บางวิชาควรมีการเพิ่มเนื้อหาให้มากขึ้น เช่น วิชาการจัดหมู่หนังสือ ควรจะใส่สอศแทรกรายละเอียดของการจัดหมู่ระบบหอสมุดคริสตภาพอเมริกาให้มากขึ้น ทั้งนี้เพราะปัจจุบันห้องสมุดส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะใช้ระบบนี้กันมาก สำหรับรายวิชาที่เห็นว่าควรมีการเพิ่มหน่วยกิตให้มากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวิชาที่ต้องอาศัยเวลาในการฝึกหัดมาก ได้แก่ วิชาปฏิบัติการห้องสมุด สัมมนาบรรณารักษศาสตร์ บริการหนังสืออ้างอิงและบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า การจัดหมู่หนังสือและทำบัตรรายการ 1 นอกจากนี้ควรเพิ่มวิชาเลือกให้มากขึ้น ซึ่งอาจได้แก่ วิชาวารสารและหนังสือพิมพ์ จดหมายเหตุและสิ่งพิมพ์รัฐบาล ห้องสมุดวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดประชาชน และในขณะเดียวกันก็เปลี่ยนให้วิชาห้องสมุดโรงเรียนซึ่งปัจจุบันเป็นวิชาบังคับ กลับมาเป็นวิชาเลือกด้วย ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสเลือกเรียนวิชาที่ตนถนัดและต้องการได้มากขึ้น

3. เกี่ยวกับการสอน อาจารย์ควรนำวิธีสอนแบบอื่นมาประยุกต์ เพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา นอกเหนือจากการสอนแบบบรรยาย เช่น การอภิปราย สัมมนา สาธิต หรือการใช้อุปกรณ์ที่ทันสมัยเข้าช่วย ซึ่งจะทำให้เพิ่มความเข้าใจให้กับผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น และในขณะเดียวกันอาจารย์ผู้สอนควรมีประสบการณ์ในการทำงานมาบ้าง ทั้งนี้เนื่องจากวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นวิชาที่ฝึกต้องอาศัยประสบการณ์ในการทำงานเพื่อช่วยให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ ของงานและหาวิธีแก้ปัญหาเหล่านั้น ๆ ดังนั้นประสบการณ์ในการทำงานของอาจารย์จะช่วยให้อาจารย์มีความสามารถและความมั่นใจในการสอนมากยิ่งขึ้น

4. การประเมินผล ข้อสอบที่ออกควรเน้นด้านการสร้างสรรค์ความคิดของนักศึกษา การแก้ปัญหาและอุปสรรคการทำงาน ไม่ควรออกข้อสอบที่เน้นการท่องจำจากตำรา ซึ่งจะทำให้นักศึกษาขาดความคิดริเริ่ม

5. เพื่อให้นักศึกษาเป็นผู้มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงหลังจากที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ภาควิชาควรได้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการฝึกงานให้มาก โดยการจัดให้ฝึกงานภายในห้องสมุดเป็นระยะเวลาพอที่จะทำให้นักศึกษาเข้าใจงานทั่ว ๆ ไปของห้องสมุด และเพื่อให้ทันกับความเจริญของห้องสมุดปัจจุบัน ก็ควรจัดให้นักศึกษาได้ฝึกงานในศูนย์สารนิเทศ เพื่อนักศึกษาจะได้ทราบถึงระบบการทำงานของเครื่องจักรกล และการใช้เครื่องจักรกล ทั้งในค่านงานเทคนิคและงานบริการ เอกสารพอสมควร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในเชิงศึกษาเปรียบเทียบ เกี่ยวกับการศึกษาและประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ของสถาบันอื่น เพื่อหาทางกำหนดมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาวรรณารักษศาสตร์ ระดับปริญญาตรีในประเทศไทย

2. ควรมีการสำรวจและติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของบัณฑิต ซึ่งมีผลสะท้อนต่อการปรับปรุงหลักสูตรของภาควิชาตามข้อเสนอแนะ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกันในค่านประโยชน์และความก้าวหน้าของหลักสูตร

3. ควรมีการวิจัยประสิทธิภาพของวิชาเฉพาะหมวดใดหมวดหนึ่ง หรือวิชาใดวิชาหนึ่งที่สำคัญ เช่น วิชาที่เกี่ยวกับงานเทคนิค การให้บริการ เป็นต้น เพื่อวัดประสิทธิผลของการทำงานเฉพาะค่าน

4. ควรมีการสำรวจความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งอาจทำให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรในค่านการเรียนการสอน